

UDK 64.024(497.5 Đakovo)"1910"

Osnivanje i pravila zadruge svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara u Đakovu 1910. godine

Vladimir Geiger

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

Pravila Zadruge svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara u Đakovu, sačuvana u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, u gradivu Zemaljska vlada – Odjel za unutarnje poslove, omogućavaju nam rekonstrukciju osnutka i djelokruga te prve ugostiteljske udruge u Đakovu. Zadruga je osnovana i donijela svoja pravila u svibnju 1910., koja su nedugo zatim u srpnju iste godine i odobrena od Kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade u Zagrebu. Podaci koje nam donose Pravila Zadruge svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara u Đakovu, doprinose boljem poznavanju obrtničkog odnosno ugostiteljskog života Đakova i Đakovštine, kao i povijesti gospodarskog i društvenog života u Đakovu početkom 20. stoljeća.

Tijekom druge polovice 19. i početkom 20. stoljeća, društveni život u Đakovu poprima oblike kakve je imao i u drugim manjim gradovima i trgovištima Austro-Ugarske Monarhije. Najbrojnija su bila gospodarska, kulturna i dobrotvorna društva/udruge. Među osnivačima i članovima različitih đakovačkih/đakovštinskih društava/udruga bili su obrtnici, trgovci,

zemljoradnici, činovnici i drugi, različitih političkih usmjerenja i nacionalne/etničke pripadnosti.¹

*

Pravila Zadruge svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara u Đakovu, sačuvana u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, u gradivu Zemaljska vlada – Odjel za unutarnje poslove, omogućavaju nam rekonstrukciju osnutka, svrhe i djelokruga te prve ugostiteljske udruge u Đakovu.²

*

Na osnivačkoj skupštini Zadruge svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara u Đakovu 23. svibnja 1910., osnivači su donijeli i potpisali prijedlog društvenih pravila.

Prema §. 1. *Ime, sjedište i opseg zadruge* Pravila: "Pod imenom "zadruga svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara u Djakovu", ustrojena je u smislu poglavlja V zak. članka XVII od god. 1884. za trg i kotar Djakovo obrtnička zadruga sa sjedištem u Djakovu".

Svrha zadruge §. 2. je "podupirati i promicati zajedničke materijalne i stručne interese zadrugara, uzdržavati i učvršćivati dobro sporazumljenje članova medju sobom, te nastojati oko usavršenja svratištarskog, gostioničarskog, krčmarskog i kavanarskog obrta." To će pak zadrugari postići: "a) da se roba na zajednički račun na veliko nabavlja i članovima uz poseban obračun daje; b) da se poslovi, spadajući na obrtne zadružne grane, na zadružni račun otvaraju i tjeraju; c) da se podižu i uzdržavaju stručne škole, a dok ove nisu podignute, da se šegrtske škole eventualno godišnjim prinosima potpomažu; d) da se potpomažu bez svoje krivnje propali i nemoćni zadružni članovi, njihove udovice i djeca, te da se u tu svrhu sagradi utočište za članove; e) da se ustroji uz posebna pravila zadružna štedna i predujmovna blagajna".

Prema §. 3. *Sredstva*, potreba Zadruge podmirivati će se: "a) dohodcima, tekućima iz zadružnog imetka, b) upisninom i članarinom, i c) inim приходima". Određeno je, da "svaki u zadrugu primljeni član ima da plati u ime upisnine, te u ime članarine prinos", koji će odrediti redovna glavna skupština. "Članarina se ima plaćati u mjesečnim obrocima unaprijed".

1 Pravila većine đakovačkih/đakovštinskih društava sačuvana su u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Usp. Pravila društava 1845.-1945. Tematski vodič, uredila Slavica Pleše, Obavijesna arhivska pomagala, sv. 4, Hrvatski državni arhiv, Zagreb, 2000. Samo manji broj društava objavio je svoja pravila, ili su kasnije objavljena.

2 Usp. Hrvatski državni arhiv, Zagreb, Zemaljska vlada – Odjel za unutarnje poslove (Serija pravila) 1956/1910.

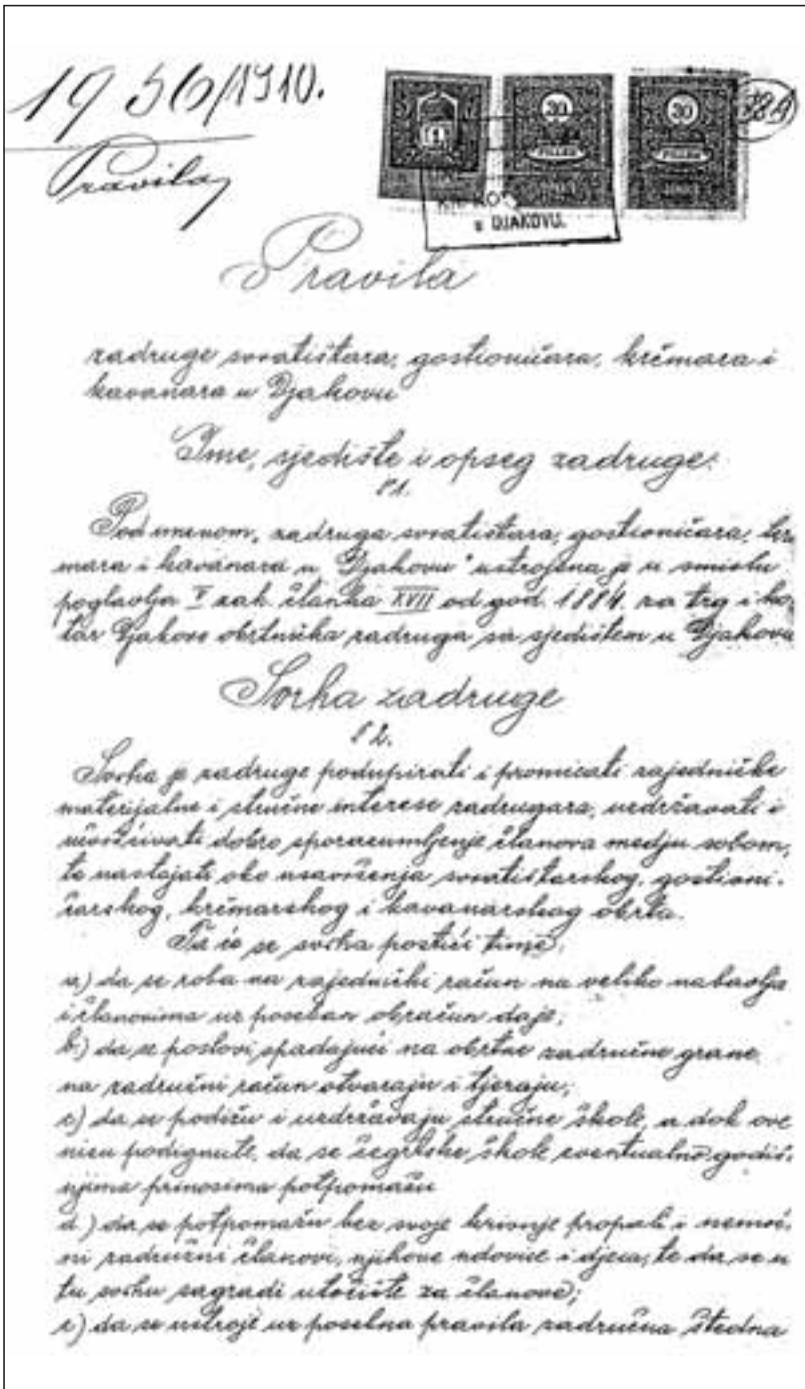
Tko može biti članom Zadruga svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara u Đakovu, koja su prava i dužnosti, te kada i pod kojim uvjetima prestaje članstvo, određeno je §. 4.- §. 7. Pravila.

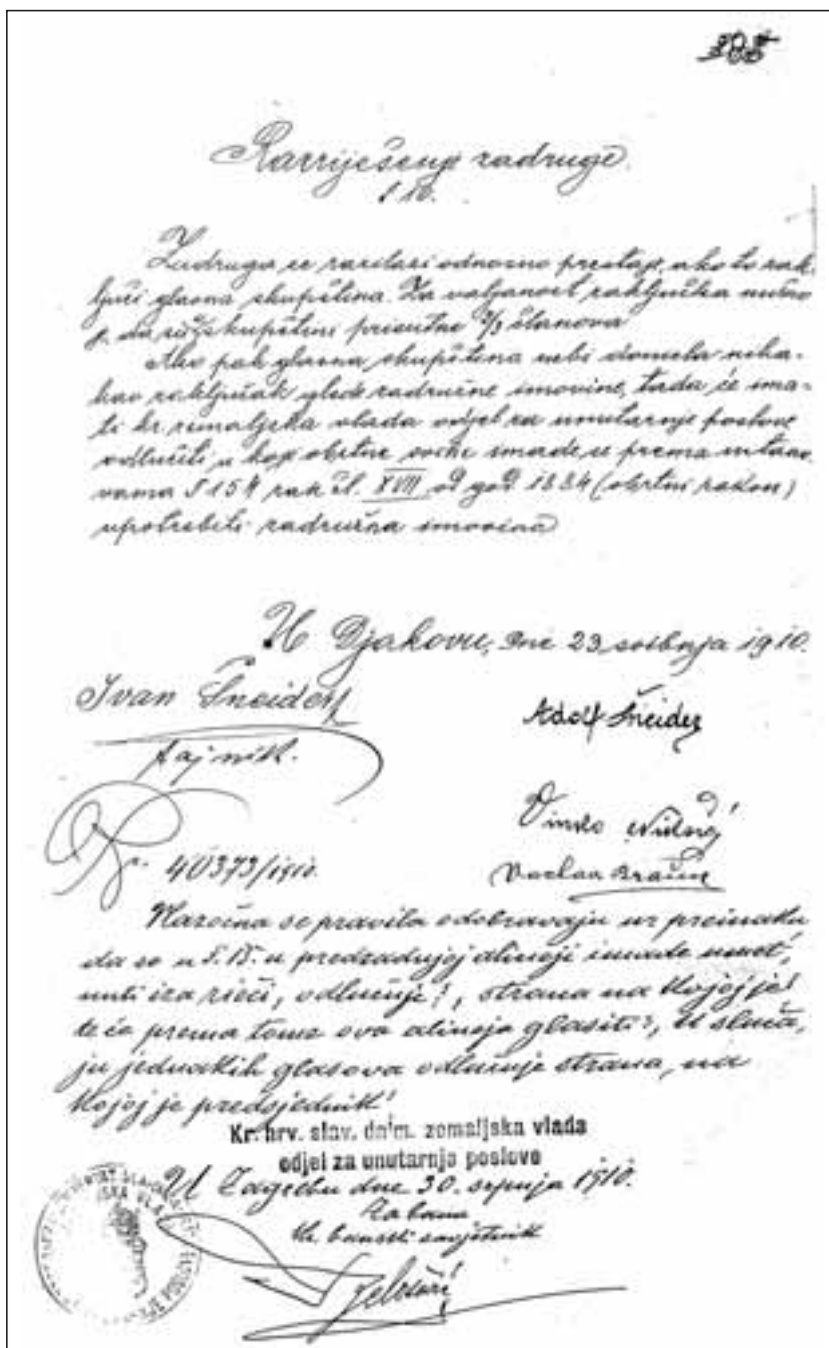
Prema §. 4. *Članovi zadruge*, "Članom zadruge može biti svaki neporočni svratištar, gostioničar, krčmar i kavanar, nastanjen u trgovištu Djakovo i kotaru Djakovo. Zadrugara prima tajnim glasovanjem upravni odbor", koji pak nije dužan navesti razlog zašto netko nije primljen za člana.

Prava članova §. 5. jesu: "a) sudjelovati kod glavnih skupština vječanjem, predlaganjem i glasovanjem; b) birati i biti biran u predsjedništvo i odbor; c) dobivati uz poseban obračun robu iz zajedničke zalihe; d) biti dionikom svakog zajedničkog poduzeća; e) dobivati u slučaju dokazane propasti ili nemoći podporu. Prava na podporu imadu i udovica te malodobna djeca umrlog zadrugara u slučaju dokazanog siromaštva; f) uživati sve one pogodnosti, koje zadruga pružati može bilo po pravima, bilo po pravilima, bilo po zaključku glavne skupštine".

Prema §. 6. *Dužnost članova* je: "a) uredno plaćati godišnji prinos; b) vršiti u smislu ovih pravila zvanja, koja im bilo glavna skupština ili odbor dodijeli; c) pokoravati se zaključcima skupštine i odbora koji se slažu sa pravilima i postojećim zakonima". Određeno je, da nitko ne može "bez važnih, te po skupštinu odnosno odbor uvaženih razloga odbiti čast ili službu" za koju je određen.

Prema §. 7. *Prestanak članstva*, članstvo u Zadruzi svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara prestaje: a) smrću, b) dobrovoljnim istupom ("Svaki član može istupiti iz zadruge, kad ga je volja, nu dužan je taj istup tri mjeseca ranije unaprijed pismeno prijaviti predsjedništvu, te svoj prinos do izminuća podmiriti"), c) preseljenjem iz trgovišta i kotara Đakovo, d) isključenjem ("Član se može iz zadruge isključiti, ako zaostane sa plaćanjem članarine kroz 6 mjeseci ili ne vrši godinu dana prinadležćih mu dužnosti, koji svojim ponašanjem prijeći zadrugu u njezinoj djelatnosti ili oštećuje zadrugu; tko bude osuđen radi zločina u opće ili radi drugoga po kaznenom zakonu kažnjiva čina počinjena iz koristoljublja ili proti javnoj ćudorednosti. Tko padne pod stečaj dok ovaj traje a poslije toga ako bude usljed stečaja osuđen". Navedene se posljedice pak ne odnose na suprugu i djecu umrlog člana Zadruga, koji nastavljaju njegovu djelatnost.). Određeno je i da, član Zadruga svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara, koji napusti svoj obrt, ne prestaje time i nadalje biti članom, ako boravi u trgovištu i kotaru Đakovo te udovoljava dužnostima članova, kako su pravila naznačila. "Prestankom članstva riješen je zadrugar svih dužnosti ali prestaje i uživanje prava zadrugarskih".

Početne i završne odredbe Pravila...

Rad i djelokrug glavne skupštine Zadruga svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara u Đakovu, određen je §. 8. i §. 9.

Prema §. 8. *Glavna skupština* Zadruga svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara, može biti redovita ili izvanredna. Redovita glavna skupština održava se jednom godišnje u mjesecu siječnju, a izvanrednu glavnu skupštinu "dužno je predsjedništvo sazvati, ako to zahtjeva revizionalni odbor ili jedna trećina zadržara", koji su dužni pismeno obrazložiti radi čega traže saziv skupštine. Na skupštinu se članovi trebaju pozvati posebnim pozivnicama osam dana unaprijed. Skupština se može održati i donositi odluke, ako je na njoj nazočna najmanje četvrtina članova. U protivnom, predsjedništvo mora za najmanje 14 dana sazvati skupštinu, koja će odlučivati bez obzira na broj nazočnih. "Pravovaljani se zaključak stvara nadpolovičnom većinom prisutnih. /.../ Obdržavanje skupštine ima se redarstvenoj oblasti prijaviti".

"U djelokrug glavne skupštine spada" prema §. 9.: "1. ustanoviti odnosno promijeniti zadružna pravila; 2. izabrati predsjednika, podpredsjednika i upravni odbor na 3 godine, te nadzorni odbor na godinu dana. /.../; 3. ustanoviti godišnji prinos članova; 4. sastaviti godišnji proračun; 5. raspravljati i stvoriti zaključke o predlozima stavljenim u skupštini; 6. izabrati posebni odbor od 2 člana za konačno pregledavanje računa; 7. stvoriti zaključke glede nabave ili otudjenja zadružnih nekretnina te glede nabave zajedničke robe na zajednički račun i doznačiti zato potrebitu glavnici; 8. stvoriti zaključke glede podignuća i uzdržavanja stručne škole; 9. odrediti godišnji prinos za šegrtske škole; 10. odrediti svotu za potporu propalih i nemoćnih zadržara njihovih udovica i siročadi; 11. ustanoviti plaće i nagrade pomoćnom osoblju; 12. izabrati pomirbeno povjerenstvo za godinu dana; 13. zaključiti razlaz zadruge, a u slučaju razriješenja (§. 154. o. z.) zaključiti u koje se obrtne svrhe ima upotrebiti zadružna imovina". O skupštini Zadruga svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara obveza je voditi zapisnik, koji uz predsjednika i perovođu potpisuju još dvojica od predsjednika izabranih članova nazočnih skupštini.

Prava i dužnosti predsjednika Zadruga svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara, određena su §. 10. *Predsjednik*: "Predsjednik saziva glavne skupštine i odborske sjednice, predsjedja jednim i drugim, nadzire rad odbora, vodi kontrolu nad blagajnom i nad pomoćnim osobljem, komu daje shodne naloge. On stavlja skupštini i odboru na raspravu predloge, provadja zaključke glavne skupštine i odbora, doznačuje na isplatu izdatke, ustanovljene proračunom ili određene po glavnoj skupštini, zastupa zadrugu u sudbenim i izvansudbenim stvarima prama oblastima i privatnicima te potpisuje sa 2 izabrana odbornika isprave u poslovima otudjenja zadružnog imetka ili u poslovanju pravne naravi (ugovor, zakup)". U

slučaju spriječenosti predsjednika, zamjenjuje ga sa svim pravima i dužnostima potpredsjednik.

Rad i djelokrug Upravnog odbora Zadruga svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara u Đakovu, te vrijeme i način održavanja odborskih sjednica, određeno je §. 11.- §. 12.

"U djelokrug odbora spada" prema §. 11. *Upravni odbor*: "1. izabrati blagajnika i perovodju izmed članova odbora; 2. izabrati i odpuštati pomoćno osoblje; 3. raspravljati i zaključivati o zadružnim predmetima, koji ne spadaju pred glavnu skupštinu; 4. skupiti gradivo za raspravu buduće glavne skupštine i ustanoviti predmete, koji se na dnevni red staviti imaju; 5. predložiti skupštini na isključenje članove (§. 8. pravila); 6. ispitati stanje blagajne više puta kroz godinu na poziv predsjedništva (revizori); 7. izraditi i glavnoj skupštini na prihvrat predložiti pravila za sve nuzgredne institucije, koje su u pravilima navedene; 8. primati nove članove tajnim glasovanjem".

Prema §. 12., "Odborska sjednica se drži, kad god je potrebna". Da bi se odborska sjednica Zadruga svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara mogla održati, potrebna je uz predsjednika natpolovična nazočnost odbora. Pravaoljani zaključak odborske sjednice donosi se natpolovičnom većinom glasova, a ako su glasovi podijeljeni, odlučuje glas predsjednika. Zapisnik odborske sjednice potpisuju predsjednik, perovođa i dva po predsjedniku između nazočnih određena odbornika.

Dužnosti blagajnika Zadruga svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara, određena su §. 13. *Blagajnik*. Posebice su dužnosti blagajnika: "držati u pohrani sav gotov novac, uplaćen u ime upisnine članarinskog prinosa, te tekući iz svih dohodaka ukupne zadružne imovine, u koju svrhu ima voditi blagajnički dnevnik. Uplaćena upisnina te članarina ima se mjesečno koristonostno ulagati u koji novčani zavod", kao i "polagati izvješće o stanju blagajne u svakoj sjednici odbora", te "Sastaviti koncem svake godine konačno izvješće i predložiti ga najprije odboru a po odobrenju odbora glavnoj skupštini".

Pomoćno osoblje §. 14., odbor Zadruga svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara, izabire prema potrebi. "Perovodja vodi zapisnik o glavnoj skupštini, odborskim sjednicama, sjednicama pomirbenog povjerenstva i sastavlja odnosne spise, obavlja sve ostale pisarske poslove, kao i prepisivanje i odpravljanje; vodi evidenciju članova, te obavlja sve naloge u zadružnim poslovima izdane mu po predsjedništvu".

Pomirbeno povjerenstvo §. 15., "Sve razmirice i prijepore, koji su nastali iz odnošaja društvenih medju članovima, izuzev prepore o privatnim pravima, riješava pomirbeno povjerenstvo, sastojeće se iz četiri člana zadruge. /.../ Kod rasprave ima se ponajprije živo nastojati oko toga da se stranke nagode. /.../ Ne

usprije li nagoda, tada izriče povjerenstvo svoju odluku /.../. Pravovaljanu odluku može izreći samo cjelokupno pomirbeno povjerenstvo i to absolutnom većinom glasova".

Prema §. 16., *Razriješenje zadruge*, "Zadruga se razilazi odnosno prestaje, ako to zaključi glavna skupština. Za valjanost zaključka nužno je, da su u skupštini prisutne 2 trećine članova". Ako pak glavna skupština Zadruge svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara "nebi donijela nikakov zaključak glede zadružne imovine tada će imati kr. zem. vlada odjel za unutarnje poslove odlučiti u koje obrtne svrhe imade se prema ustanovama §. 154. zak. čl. XVII od god. 1884. (obrt. zakon) upotrebiti zadružna imovina".

*

Pravila Zadruge svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara u Đakovu, potpisali su predsjednik Adolf Šneider, tajnik Ivan Šneider i ovjerovitelji zapisnika Vinko Nikšić i Vaclav Braun.

Nedugo zatim, Pravila Zadruge svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara u Đakovu, upisana su i odobrena pod brojem 40373/1910. od Kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade, odjel za unutarnje poslove, u Zagrebu 30. srpnja 1910., uz traženu promjenu odnosno nadopunu: "Nazočna se pravila odobravaju uz preinaku da se §. 15. u predzadnjoj alineji imade umetnuti iza rieči "odlučuje strana na kojoj je" te će prema tome ova alineja glasiti "U slučaju jednakih glasova odlučuje strana na kojoj je predsjednik"

*

Poznati osnivači i potpisnici Pravila Zadruge svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara u Đakovu, bili su mjesni gostioničari i krčmari.

Adolf Šneider (1840.-1912.), gostioničar. U Đakovo se doselio iz Osijeka. Oženio je Mariju Cvingl (rođ. 1854.), te od njenog oca Antuna naslijedio gostionicu na uglu Piškorevačkog i Pavićevog sokaka, koja je postojala od sredine 19. stoljeća.³ Član je 1909. Odbora Obrtne zadruge "Radnja" u Đakovu. Adolfov sin Viktor (rođ. 1887.), naslijedio je očevu gostionicu, te je od 1912. član (naveden kao gostioničar) Obrtne zadruge "Radnja".⁴

3 Usp. Mirko Marković, Đakovo i Đakovština. Prilog poznavanju naselja i naseljavanja, Zbornik Đakovštine, knj. 1, Centar za znanstveni rad JAZU Vinkovci, Zagreb, 1976., str. 238.

4 Usp. Josip Žerav, Spomen-spis od 1813.-1913. u proslavu stogodišnjice opstanka "Ceha" đjakovačkih obrtnika, Izdalo Obrtničko društvo "Radnja" i Prvo hrvatsko obrtničko društvo u Đakovu, Tisak Kraljević i dr., Đakovo, [1913.], str. 20., 61.

Ivan Šneider (rođ. 1857.), gostioničar. Kupio je 1894. od obitelji Kindl kuću uz Utvaj, gdje je imao gostionicu, koju su nakon njegove smrti djeca prodala gostioničaru Bömleru.⁵

Vinko (Mikić) Nikšić (rođ. 1876.), vjerojatno gostioničar. Njegov je brat Stjepan (rođ. 1887.) imao gostionicu na uglu Braunovog i Piškorevačkog sokaka.⁶

Vaclav (Venzl, Vinko) Braun (1840.-1920.), krčmar. U Đakovo se doselio 1869. iz Češke i kupio kuću od Franje Poljaka na uglu Piškorevačkog i Braunovog sokaka, kako su kasnije po njemu susjedi prozvali ovdašnji sokačić.⁷ Od 1890. član (naveden kao pivar), 1901. član je Odbora, te 1905. predsjednikom Obrtne zadruge "Radnja" u Đakovu.⁸

*

Zadruga svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara u Đakovu, nedugo nakon odobrenja pravila, objavila ih je u svojoj članskoj knjižici tiskanoj 1910. kod Kraljevića u Đakovu.⁹

---

5 Usp. M. Marković, Đakovo i Đakovština. Prilog poznavanju naselja i naseljavanja, str. 275.

6 Usp. M. Marković, Đakovo i Đakovština. Prilog poznavanju naselja i naseljavanja, str. 236.

7 Usp. M. Marković, Đakovo i Đakovština. Prilog poznavanju naselja i naseljavanja, str. 236.

8 Usp. J. Žerav, Spomen-spis od 1813.-1913. u proslavu stogodišnjice opstanka "Ceha" djakovačkih obrtnika, str. 19., 20., 56., 58.

9 Usp. Zadruga svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara u Đakovu, Djakovo Tisak Kraljević i drug 1910. Primjerak članske knjižice Zadruge svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara u Đakovu, nalazi se u biblioteci Muzeja Đakovštine u Đakovu. Zahvaljujem mr. sc. Borislavu Bijeliću, ravnatelju Muzeja Đakovštine, na mogućnosti uvida i preslika tog izdanja.

ESTABLISHMENT AND STATUTES OF THE LOCAL
ASSOCIATION OF HOSTEL - INN - TAVERN AND
CAFÉ-KEEPERS IN ĐAKOVO IN 1910.

SUMMARY

The Statutes of local Association of hostel-, inn- tavern and café-keepers of Đakovo is preserved in Croatian State Archives in the part referring to the country government- interior affairs department. It enables us to reconstruct the event of establishment and the scope of activities of the first catering association in Đakovo. It was established in May in 1910 when it set its Statutes which was ratified two months later-in July by the country government of the Kingdom of Croatia, Slavonia and Dalmatia in Zagreb. Data given in the Statutes bring about better understanding of the situation with the tradespeople and catering industry in Đakovo and Đakovština. It is also a valuable source of information about the history of economic and social development of Đakovo at the beginning of the 20th century.